

КЪЩАТА НА ЗАВЕТА НА ЦВЕТНИТЕ ЛЪЧИ НА СВЕТЛИНАТА, БРАТСКИЯ ЖИВОТ И ДЕЙНОСТТА НА УЧИТЕЛЯ ПЕТЪР ДЪНОВ В АРБАНАСИ

1. АРБАНАСИ – ЛЕГЕНДИ, ЦАРЕ И ДОКУМЕНТИ

- 1.1. Духовни предшественици.
- 1.2. Второ българско царство.
- 1.3. Османски период.
- 1.4. Кърджалийски нападения.
- 1.5. Царете на 20 век.
- 1.6. Къщата на Завета – предистория и стопанисване.

2. АРБАНАСИ Е МЯСТО С НЕОБИКНОВЕН СТАТУТ

- 2.1. Архитектурно-музеен резерват.
- 2.2. Сред 100-те национални туристически обекта.
- 2.3. Вакъф и дервентджийско село.
- 2.4. Църковен археологически музей.
- 2.5. Кандидат за културно-историческото наследство на ЮНЕСКО.
- 2.6. Къщата на Завета – паметник на културата.

3. АРБАНАСИ Е СЕЛИЩЕ С НЕОБИЧАЙНО ДУХОВНО ПРИСЪСТВИЕ

- 3.1. Два манастира и пет църкви.
- 3.2. Историческите храмове.
- 3.3. Бяло и черно духовенство - монаси и свещеници.
- 3.4. Чудотворната икона "Света Богородица Троеручица"
- 3.5. Свети Софроний Врачански.
- 3.6. Къщата на Завета – духовно присъствие.

4. АРБАНАСИ ИМА ЛЕЧЕБНА СИЛА

- 4.1. Енергиен център Гърново.
- 4.2. Камъните през септември.
- 4.3. Беломорско въздушно течение.
- 4.4. Изворни води.
- 4.5. Курортно селище.
- 4.6. Къщата на Завета – лечебница.

5. АРБАНАСИ – НАЦИОНАЛЕН И МЕЖДУНАРОДЕН ЦЕНТЪР

- 5.1. Международна търговия.
- 5.2. Смесено население.
- 5.3. Езици.
- 5.4. Гръцко училище.
- 5.5. Международни посетители и гости от цяла България.
- 5.6. Къщата на Завета – гости и посетители.

6. УЧИТЕЛЯ ПЕТЪР ДЪНОВ В АРБАНАСИ

- 6.1. Работа върху Завета на цветните лъчи на светлината.
- 6.2. Среща с Христос.
- 6.3. Братски посещения.
- 6.4. Първоначален план за къщата на Завета.
- 6.5. Учителя и Арбанашката комуна.
- 6.6. Братски имоти в Арбанаси.

1.АРБАНАСИ – ЛЕГЕНДИ, ЦАРЕ И ДОКУМЕНТИ

1.1.Духовни предшественици.

Първи обитатели на района са **траките**, видно от разкопките на Царевец и Трапезица, тракийското светилище в църквата „Св. Димитър“ в Търново, и тракийските некрополи в Лясковец и във Френкхисар под Царевец.

По стъпките на **богомилите** върви Пеню Киров, човек с духовни опитности и прозрения и първи ученик на Учителя Петър Дънов. Той посещава Търново, Арбанаси и други места, за които има знанието, че са били богомилски центрове.¹ За богомилите в Търново говори Учителя Петър Дънов: „Колибата в Търново и нивите около нея са били станция на Богомилите.“²; и Боян Боев: „Преди 1000 години Търново е бил важен богомилски център. И даже се знае, че около вилите е имало богомилско селище.“³

1.2.Второ българско царство.

Според легендите Арбанаси е прохладна лятна резиденция на **търновските боляри**. То е в близост, на около 1,5 – 2 км. от Царевец, но на по-голяма надморска височина, от другата страна на долината на р. Янтра. Предполага се, че къщите, изградени изцяло от камък и с талпена конструкция, сглобена „на венец“, са средновековното им наследство.

Според **предание**, записано през 1903 г. от стар жител на селото, над манастира „Св. Никола“ е имало 40-вратна сграда, в която българските царе са секли монетите си.⁴ Някои изследователи датират манастирите към този период – разрушени и строени отново след Османското нашествие. За съжаление иманярството в района е разпространено и унищожава артефакти.

1.3.Османски период.

Първите документи за Арбанаси датират придобиването му от **Рюстем паша** от предишните му собственици в средата на 16 век. Предполага се, че Султан **Сюлейман I Великолепни**, дарява селището на Рюстем паша, негов зет и велик везир, и на дъщеря си Михримах, и му дава статут на вакъф и дервентджийско село.

Главата на българската църква в Османския период избира за своя резиденция Арбанаси – в съществуващ манастирски комплекс към църквата „Рождество Христово“.

1.4.Кърджалийски нападения.

През **1798** г. Арбанаси е нападнато, разграбено и частично опожарено от кърджалиите. Това е причина за разорението и преселението на по-заможната част от населението му. В житието си Софроний Врачански описва събитието така: „Хюсеин паша на път за Видин изгори Габрово и Арбанаси. И кърджалиите, които бяха с него, ги разграбиха. И в нашия дом всичко разграбиха и не остана ни лъжица, ни паница. И моите дрехи и книжа, що имах, всичко взеха и всичкия дом разореха. И децата побягнаха към Котел.“⁵

Според Христо Константинов селото е нападано от кърджалиите неколкократно,

¹ Пеню Киров (1868-1918)// сп. „Сила и живот“, 1995, брой 1-2.

² Изгревът на Бялото Братство пее и свири учи и живее, т. 6, съст. В. Кръстев, София: Житен клас, 1996, с. 335.

³ Беинса Дуно. Свещеният огън, Книга първа, София: Алфа Дар, 2000, с. 18.

⁴ Попгеоргиев, Й 1903 В: Горанчев// В: Арбанаси през Османската епоха (XV-XIX cc.)// сп. Епохи, т. XXV (2017), кн.1

⁵ <https://chitanka.info/text/7466-zhitie-i-stradanija-greshnago-sofronija>

последно през 1810 г.⁶ Според Георги Кърджиев обезлюдените къщи се продават от турската власт по 60-80 гроша на преселници⁷, най-вече от Еленския и Тревненския Балкан.

1.5.Царете на 20 век.

В Арбанаси пребивават **цар Фердинанд** и **цар Борис III** в Хаджиилиевата къща, поради което тя е известна още като „царската“. Те отсядат и в манастира „Св. Никола“, където стаите им са запазени като музей. С царски указ дават на Арбанаси статут на курортно селище.

При управлението на **Тодор Живков** се изграждат 21 правителствени резиденции, включително в Арбанаси през 1975 г. - сега х-л „Арбанаси Палас“.⁸ В този период селото става музеен резерват.⁹

1.6.Къщата на Завета – предистория и стопанисване.

В Османския период предполагаме, че къщата на Завета на цветните лъчи на светлината е изградена или преизградена върху каменни основи след 1798 г. Основание за това дава състоянието на пода на горния етаж, разгледан от мазата. Наблюдаваме разнороден дървен материал – талпи и греди. Някои от тях имат зарязвания, показващи, че са били част от друга конструкция. Някои имат видими нагорели части като нагарянията са преди поставянето им – използвани са от старата или от друга конструкция поради липса на средства за нов дървен материал. Нападението през 1798 г. е преживяно както описва Софроний, който е от същата махала на Арбанаси.

През пролетта на 1922 г. Колю Каишев (сам или с помощници) построява щерната и обновява стъпалата на южния вход на къщата на Завета с циментови тухли. Учителя Петър Дънов пише до Константин Иларионов¹⁰ на 9.10.1921 г.: „Градежът на щерната в Арбанаси да остане за напролет. Сега може да се компрометира градежът, понеже не остава достатъчно време за съхнене. От Н. Каишев имате ли отговор за тухлите? Пишете ми.“ Колю Каишев е пребивавал с Петър Камбуров във вилата на съборите в Търново от есента на 1921 г.¹¹ и по спомени на Марин Камбуров е планирал и ръководил построяването на щерната на вилата на съборите в Търново¹². Колю Каишев живее в къщата на Завета или съседната с леля си Мария Каишева. Двата са от спомагателните членове на комуната в Арбанаси.

Според проучвания на Павлина Даскалова от 1926 г., а според дъщеря на обитателите от 1928 г., в къщата на Завета се настаняват външни за Братството хора – съпрузите Параскева Николова Иванова, родена в Арбанаси и Пею Пенчев Иванов от Жълтеш, Габровско, предполагаемо за да се грижат за имота. В архивните данни за къщата като паметник на културата е указано, че Пею Иванов я е купил през 1932 г., но няма нотариален акт. На семейство Иванови се раждат в къщата пет дъщери като едната почива рано. Според една от дъщерите родителите им се нанасят да живеят в къщата през 1928 г. Параскева помни и пее братски песни, които е научила в братската комуна в Арбанаси, до последните години на живота си. След смъртта ѝ нейните четири дъщери обявяват къщата за продан. Къщата е закупена от Общество Бяло Братство заедно с 985 кв. м. дворно място през 2004 г. за 60 000 лева. Според Павлина Даскалова през 1911 г. дворното място е било значително по-голямо, но за това няма документи.

⁶ Атанасова, С., Арбанаси. Търговия и търговски връзки през XVII-XIX век, В. Търново: Фабер, 2016, с. 62.

⁷ Пак там, с. 63.

⁸ https://bg.wikipedia.org/wiki/Партийно-правителствени_резиденции_в_България_1944_-_1989

⁹ Костов, Д. 1959, с. 107.

¹⁰ Всемировият Учител Беинса Дуно и Велико Търново, т. 2, В. Търново: Алфиола, 1996. с. 179.

¹¹ Изгревът на Бялото Братство пее и свири учи и живее, т. 6, съст. В. Кръстев, София: Житен клас, 1996, с. 197.

¹² Всемировият Учител Беинса Дуно и Велико Търново, т. 2, В.Търново: Алфиола, 1996, с. 148.

След повторното закупуването на къщата през 2004 г. са изградени северния дувар и голямата порта към пътя, западния дувар и салона-трапезария в двора, септична яма, тоалетни и бани на двора, открит навес, зид и дървена ограда от южната страна. Дуварът към изток е изграден от съседите, след като са закупили част от парцела на къщата на Завета от предишните ѝ собственици.

2.АРБАНАСИ Е МЯСТО С НЕОБИКНОВЕН СТАТУТ

2.1.Архитектурно-музеен резерват.

В България има 55 природни резервата, 32 археологически резервата, 6 селища архитектурно-исторически резервати и само едно – архитектурно-музеен резерват – Арбанаси. Селото става „музеен резерват“ с Постановление на Министерски Съвет № 506/27.12.1955 г. Селото е определено като „историческо селище Арбанаси“ - „недвижима културна ценност“ от „национално значение“ от Националния съвет за опазване на паметниците на културата с Протокол № 4/08.05.2000 г., одобрен от Министерството на културата съгласно Закона за културното наследство. Пак там то е определено като недвижима културна ценност със статут „на урбанизма и културния пейзаж“, която е „групова“ според пространствената си структура и териториалния си обхват.

В Арбанаси има 143 отделни недвижими паметника на културата с национално и местно значение. Най-старите са определени като „народна старина“ в Държавен вестник бр. 69 от 1927г. Недвижимите паметници на културата с национално значение имат архитектурно строителен, художествен или исторически статут. Арбанашките къщи-паметници имат приземен етаж от камък и три типа градеж на горния етаж - 1. закрит от камък, 2. закрит от дърво и 3. от дърво с открито пространство чардак. Къщите се строят като крепости, оградени с големи каменни дувари с големи порти. Външните врати на къщата са обковани с метални гвоздеи за усилване на якостта, прозорците са с метални решетки. Дървените конструкции са с плътно прилепнали големи дъбови талпи. Покривът е с дълга стряха с подкоси. Обичайно имат по две стълбища към горния етаж, вградени скривалища, вътрешни бани, камини и джамали, които отопляват по две стаи.

2.2.Сред 100-те национални туристически обекта.

Арбанаси дели 11-то място в 100-те национални туристически обекта: 11.1. Архитектурно-исторически резерват „Царевец“; 11.2. Регионален исторически музей – Велико Търново; 11.3. Архитектурно-музеен резерват Арбанаси.¹³ Печатът за Арбанаси се намира в църквата „Рождество Христово“.

Област Велико Търново има само още един обект сред 100-те: Къща-музей „Алеко Константинов“ в Свищов.

2.3.Вакъф и дервентджийско село.

Тези два статута на Арбанаси са дарени от султана в средата на 16 век. Те освобождават населението от данъци и същевременно гарантират живота и имуществото му, което прави селото привлекателно за обитаване, особено от богати търговци.

Като дервентджийско село Арбанаси варди проход (*дervent*) към Стара планината, който минава до Трапезица. Дerventджиите са били като пътни полицаи, а обитавашите вакъф са благотворителите. Вакъфа Арбанаси дарява средства за

¹³ https://www.tourism-bg.net/obekti/11.3_arbanasi.html

религиозни и благотворителни цели, за строеж на джамии и обществени проекти като мостове, чак до Мека и Медина.

2.4.Църковен археологически музей.

Симеон Арнаудов казва, че Арбанаси е обявен за църковен-археологически музей от акад. проф. протоерей д-р Иван Гошев – археолог, епиграф, основател и директор на Църковния историко-археологически музей в София, ръководител катедра и декан на Богословския факултет на Софийския университет.

По тази причина бащата на Симеон Арнаудов, свещеник, е бил поканен да завежда този музей и му дават манастир и църква в Арбанаси.¹⁴ Когато през 1922 г. съборът на толстоистите в Търново предшества събора на Бялото братство 30 участника в двата се приютяват за две нощувки в манастира, поканени от поп Арнаудов – вегетарианец и толстоист.

2.5.Кандидат за културно-историческото наследство на ЮНЕСКО.

След посещение на генералния секретар на ООН Ирина Бокова през 2016 г., Велико Търново е включено в Индикативния списък на ЮНЕСКО за градове и обекти, които представляват световно културно наследство.

Кандидатурата включва стария град Търново, средновековните църкви в квартал „Асенов” и село Арбанаси¹⁵ и е предварителна стъпка в процедурата по утвърждаване.

2.6.Къщата на Завета – паметник на културата.

Къщата на Завета е единична недвижима културна ценност от категория „местно значение“, включена под №125 от Обобщения списък на НИПК /НИНКН/, обявена в Държавен вестник бр.61/1978 и Протокол №7 на Националния съвет за опазване на паметниците на културата /НСОПК/. Къщата се намира на територията на „историческо селище Арбанаси“, утвърдено с Протокол №4/ 08.05.2000 г. на НСОПК за недвижима културна ценност с категория „национално значение“. В сайта на селото тя е наречена „Къщата на Дънов“ наред с къщите-музеи Констанцалиева, Хаджиилиева и на Иларион Драгостинов.

Къщата първоначално е била от третия архитектурен тип - с приземен етаж от камък и горен етаж от дърво с открит чардак. По-късно чардакът е закрит, като стените на така оформената северозападна стая са изградени от плет. Градежът на останалите стаи е с талпи, сглобени „на венец“. Според Констативния протокол за къщата от 20.11.2019 г., одобрен със заповед на кмета на Велико Търново №РД 22-2060/06.12.2019 г., по сглобката „се съди, че къщата е една от най-старите в Арбанаси“.

Трите външни врати – на южния вход и към чардака са обковани с големи гвоздеи. Вратите към чардака стават вътрешни след затварянето му.

Оригиналните прозорци с железни решетки са запазени в североизточната стая. Останалите прозорци са били подменени с по-големи, някои с решетки. На източната стена на югоизточната стая първоначално е имало втори прозорец, който по-късно е затворен с талпи.

Страхата първоначално е била по-голяма, поддържана с подкоси. Впоследствие е подрязана и подкосите са премахнати. Показателно за първоначално наличие на подкоси са зарязванията на колоните заковани външно на талпите, също и на високата колона поддържаща североизточната част на покрива и на северозападната колона на горния етаж.

¹⁴ Изгревът на Бялото Братство пее и свири учи и живее, т. 6, съст. В. Кръстев, София: Житен клас, 1996, с. 400.

¹⁵ www.veliko-tarnovo.bg/bg/akcenti/2734-veliko-trnovo-stava-chast-ot-indikativniya-spisk-na-yunesko-za-svetovno-kulturno-nasledstvo

Стените на стаите са измазани отвътре и отвън по еднакъв начин с глинена мазилка върху диагонално наковани летви, заковани с по съвременен тип пирони. Глинената мазилка е измазвана многократно с вар.

Има два входа със стълбища. Северното стълбище първоначално е било дървено. Впоследствие върху каменната основа на първите три стъпала и върху греди от акация са направени бетонни стъпала.

На тавана на мазата се вижда вход за вътрешно скривалище.

В североизточната стая и южната малка кухня има огнища с комини. От южното огнище се е отоплявала югоизточната стая, в която е работил Учителя Петър Дънов, чрез зидана печка (джамал) в стаята, премахната от предишните собственици. Северозападната стая се е ползвала като кухня с печка на дърва, с комин от цилиндрични коминни тела.

Според член на семейството, последно обитавало къщата, само прозорците са подменени от тях като останалите промени са направени преди тяхното нанасяне и няма сведения кога са извършени. Измазването на стените е станало по-късно, когато започват да се използват такъв тип пирони.

3.АРБАНАСИ Е СЕЛИЩЕ С НЕОБИЧАЙНО ДУХОВНО ПРИСЪСТВИЕ

3.1.Два манастира и пет църкви.

Християнските села в региона имат по една църква, големите села може да имат две църкви, а в духовните селища има църква и манастир. В Арбанаси има пет църкви и два манастира, а територията му не надхвърля тази на обикновено село.

Манастирите са част от селото и всеки има по една църква. Към пет от изброените църкви има параклиси. Тук не включваме два малки храма от последните десетилетия, а църквите от 16-17 век, превърнати в музеи, някои на по-стари основи.

През 19 век се формира и малка мюсюлманска общност и е построена джамия (впоследствие разрушена) в близост до чешмата Каменец.

3.2.Историческите храмове.

Храмовете на Арбанаси са: църквата „Успение Богородично“ с параклис „Св.Троица“ в женския манастир „Света Богородица“, църквата „Рождество Христово“ с параклис „Св.Илия“ в девическия манастир „Свети Никола“, църквата „Рождество Христово“ с параклис „Св. Йоан Предтеча“, църквата „Свети Михаил и Гавраил“ с параклис „Св.Параскева“, църквата „Св.Димитър“ с параклис, църквата „Св.Георги“ и църквата „Св.Атанас“.

Манастирските църкви са действащи, а останалите са музеи и се извършват служби само на патронните им празници. С много снимки някои от църквите-музеи могат да се разгледат през сайта на Регионалния исторически музей – Велико Търново.¹⁶

3.3.Бяло и черно духовенство - монаси и свещеници.

Прилепените към селските църкви параклиси са особеност на манастирска архитектура. В Арбанаси е имало метох на Атонските монаси. Църквата „Рождество Христово“ е била резиденция на главата на българската църква до 17 век¹⁷. В църквата в манастира „Свети Никола“ също е служил висш клир.

¹⁶ <https://museumvt.com/bg/>

¹⁷ <https://bnr.bg/radiobulgaria/post/100235942/dobre-doshli-v-arbanasi>

Историците пишат за Османския период за „присъствие на многобройни представители на бялото и черно духовенство в селището, както и за честата поява на представители на висшия църковен клир“.¹⁸ Бяло духовенство са свещениците, а черно духовенство са монасите.

3.4.Чудотворната икона "Света Богородица Троеручица"

Иконата е известна и се намира в манастира „Рождество Богородично“. Заради нея патронния празник на този манастир е голям събор за селото. На 15 август вярващи от цялата страна правят поклонение на Арбанаси. Дори във времето на комунизма е било така. Легендата е, че иконата е донесена през XIII в. от Атон. Поклонническият туризъм в Арбанаси е свързан с тази икона и чудесата в манастира.

3.5.Свети Софроний Врачански.

Софроний е канонизиран за светец през 1964 г. с патронен празник на 11 март. Той се замонашва в Арбанаси през 1792 г.¹⁹ Преди това, ок. 1780 г. неговият син, международен търговец на добитък е закупил къща в Арбанаси и се е преселил от Котел със семейството и баща си поп Стойко Владиславов – светското име на Софроний. Софроний става епископ на Враца и остава в историята като Софроний Врачански,²⁰ въпреки че се връща многократно в Арбанаси. „Житие и страдания грешнаго Софрония“ е писано и в Арбанаси.

3.6.Къщата на Завета – духовно присъствие.

Къщата е районирана в махалата около църквата „Свети Михаил и Гавраил“ и е съвсем близо до нея. Този храм е втори по значимост в Арбанаси и на него са посветени две книги на доц. Хитко Вачев²¹. Той е музей и сцена за музикалния фестивал на селото.

В близост до „Свети Михаил и Гавраил“ живее Софроний и затова дългата улица, която преминава покрай храма се нарича ул. „Софроний Врачански“. В стария план на селото къщата на Завета се намира на пресечка към тази улица със същото име, но после става ул. „Независимост“, а ул. „Софроний Врачански“ остава от юг през един имот. Всички братски къщи са от тази духовна махала и улица – къщата на комуната и къщата, закупена през 1919 г.

Значимостта на къщата на Завета се дължи на духовната работата, която извършва Учителя Петър Дънов в нея по написване на Завета на цветните лъчи на светлината, както и на мистичната му среща с Христос, за която говори в протоколите.

4.АРБАНАСИ ИМА ЛЕЧЕБНА СИЛА

4.1.Енергиен център Търново.

Сведенията за енергетиката на Търново се отнасят и до Арбанаси, тъй като то отстои на 1,5-2 км. Боян Боев я описва в писмо от 10.11.1950 г. така: „Учителя казва, че има едно магнетично течение, което иде от Хималаите и минава през **областта на Търново**. От Търново се спущат няколко клона магнетични течения в разни посоки: един отива към Сините камъни при Сливен, оттам продължава към айтоските върхове и по-

¹⁸ Вачев, Х., Арбанаси. В.Търново: Абагар, 2008., с.153.

¹⁹ <https://www.slovo.bg/showbio.php3?ID=167>

²⁰ http://www.pravoslavieto.com/life/03.11_sv_Sofronij_Vrachanski.htm

²¹ Книгите „Арбанаси – Храмът Свети Архангели Михаил и Гавраил“ и „Арбанаси. Некрополите при църквите „Рождество Христово“ и „Св. Архангели Михаил и Гавраил“.

нататък. Друг клон от Търново отива към Света гора и т.н. Ето защо Търново е мистичен център и ненапрасно Учителят избра Търново за съборите.²² От същият разговор са бележките на Димитрина Антонова и в тях вече се споменава Арбанаси²³: „Къде Мойсей направи връзка с Бога? Христос отиваше често на планината да се моли. Пирамидите заместиха планината. **Арбанаси има връзка към Сините камъни, Света гора.** Връзка между Рила и Хималаите. Център - Хималаите - Агарта.“ Географски Арбанашкото плато-най-високата точка на Търновската планина²⁴.

През 1922 г. Учителя Петър Дънов казва: „Ние идем в Търново, за да създадем на търновци една благоприятна атмосфера. Защо съм избрал Търново? Аз съм го избрал като един център, дето **земните влияния на България се срещат** и може да се подобри здравословното състояние на българите. Целта ми не е да се увеличат моите съмишленици, а да могат мозъците на българите да станат нормални, да се образува една мека атмосфера и при това да се подобри положението на техните ниви, за да раждат повече жито.“²⁵

4.2. Камъните през септември.

Камъните на Арбанаси са посочени като подходящи за лечение: „Когато се опирате на дърветата с цел да се лекувате, добре е да стоите от 5 до 30 минути облежани с гърба си, а главата ви да бъде малко наклонена. Когато стоите на камък, трябва да стоите около 1-2 часа. Хубави места за лекуване са каменистите, защото като стоите върху камъните, намагнетизирвате се. **Такива камъни има например в Арбанаси.** Те трябва да са ръбести, защото през ръбовете им ще изтичат магнитните сили. Камъните са особено лековити през септември.“²⁶

4.3. Беломорско въздушно течение.

До Арбанаси достига беломорско въздушно течение. Някога тук са се лекували белодробни болести. По пряка линия селото се намира на ок. 240 километра от Бяло море. Арбанаси е разположено на Търновските височини²⁷ (или Търновска планина) – 40 километрови хълмисто-ридови възвишения в Среден Предбалкан, със средна надморска височина 360 – 400 м. Максимална височина 439,8 м има **Арбанашкото плато**, дълго 7 – 8 км и широко около 5 км. То е на нивото на проход през Стара планина, поради което има условия беломорски течения да достигат до него.

4.4. Изворни води.

Водата е главното условие за възникване на селище в древността и определя местоположението му. В Арбанаси и в близост има 6 големи извора-чешми.

Пазарската чешма в центъра и **Коконската чешма** срещу Констанцалиевата къща са построени през 1829 г. от Мехмед ага, еничарски офицер²⁸, но изворите им днес са почти пресъхнали. Надписът на Коконската се разчита: „Колко хубаво! Чешмата с неизразимата милост! Съзерцаването ѝ донася светлина. Да направят всички молитва. Знатният Мехмед Ага по природа склонен към високи помисли. Да благослови Бог създаването на тази красива чешма. 1829 г.“²⁹ Тези чешми, както и **чешмата Каменец** на 500 метра западно от селото на пътя за Търново са паметници на културата с

²² Беинса Дуно, Свещеният огън, Книга първа, София: ИК Алфа Дар, 2000, с. 18.

²³ Изгревът на Бялото Братство пее и свири учи и живее, т. 8, съставител В. Кръстев, София: Житен клас, 1998, с. 391.

²⁴ https://bg.wikipedia.org/wiki/Търновски_височини

²⁵ Дънов, Петър. Съборно Слово (1922–1924), Изд. "Бяло Братство", София, 2009, с. 33-34.

²⁶ Дънов, Петър. Мирвата Любов, Съборно Слово (1919–1921), Изд. Бяло Братство, София, 2008, с. 98.

²⁷ https://bg.wikipedia.org/wiki/Търновски_височини

²⁸ Венедикова, К. Няколко надписа от Османско време от Велико Търново и Великотърновско. // В: В: Известия. РИМ, т. XXX, 2015, с.110.

²⁹ Венедикова, К. Няколко надписа от Османско време от Велико Търново и Великотърновско. // В: Известия. РИМ, т. XXX, 2015.

национално значение.

В северната част на Арбанаси има голям извор с **новоизградена чешма**. В южния край под селото са изворите-чешми **Малко Лако** (на 500 м от центъра) и **Голямо Лако** (Римската чешма).

Изворите са място за следната случка: „Един брат от Арбанашката комуна отишъл за вода до изворите. Докато точел вода, един човек почнал да говори против Бялото братство и нарочно говорел високо. Скоро и този човек дошъл да си напълни една бъчва с вода, но случило се така, че бъчвата се подхлъзнала и паднала от колата. Той се опитал да качи бъчвата, но не можал. Този наш брат бил доста як физически и с едно леко усилие качил бъчвата на колата. Човекът останал изненадан и оттогава престанал да говори против Братството.“³⁰

4.5.Курортно селище.

С царски указ от 1921 г. Арбанаси е обявено за курортно селище. Въздухът благоприятства лечението на белодробни заболявания, затова в него се изгражда санаториум. От 1906 г. търновското благотворително дружество „Здравец“ организира летни ученически колонии на Арбанаси, като през 1912 г. закупува къща в Арбанаси поради здравословния му климат за разходки, гимнастика и слънчеви бани³¹.

4.6.Къщата на Завета – лечебница.

Климатът с беломорско влияние е благоприятствал да заварим в къщата през 2004 г. две големи бадемови дървета и ранна смокиня.

Съборите в Арбанаси се провеждат през септември месец, когато камъните на Арбанаси са най-лечебни. Паневритмия играем на каменистото плато до селото, палатки могат да се опънат в близки терени.

Изворна вода къщите от южния край на Арбанаси носят от Лакото. По спомени на Райна Калпакчиева от там се носи и вода за нуждите на комуната.

Къщата се използва и като санаториум. Борис Николов със съгласието на Учителя Петър Дънов води в двете братски къщи болните от туберкулоза Георги Радев, Константин Константинов и Христо Дързев: „Тези трима братя бяха болни и нямаше кой да се грижи за тях. Всички се страхуваха да не би да се заразят. Отидох и казах: „Учителю, ще ги заведа в Арбанаси!“ Отговори ми: „Заведи ги!“ Поотделно аз ги заведох. Там аз им готвих сам, перях ги, хранех се с тях, триех им потта от челото. Живяхме няколко месеца.“³² За присъствието им говори и Райна Калпакчиева.³³ Съпругата на Минчо Сотиров също пребивава на Арбанаси с цел лечение от туберкулоза за дълъг период³⁴.

В къщата на Завета е живял Петко Гумнеров, който завършва земния си път в Арбанаси през 1922 г.³⁵ По спомени на Борис Николов той е изпратен там от Учителя след голямо обезсърчение.³⁶

³⁰ Беинса Дуно. Свещеният огън, Книга първа, София: ИК Алфа Дар, 2000, с. 21.

³¹ Григорова, Лора. Щрихи към живота и дейността на д-р Невена Събева Попова. – Годишник на Историческия факултет на ВТУ „Св. Кирил и Методий“. Година II (XXXIV), 2018. В.Търново: УИ „Св. Св. Кирил и Методий“, 2018, с. 729-746.

³² Изгревът на Бялото Братство пее и свири учи и живее, т.3, съст. В. Кръстев, София: Житен клас, 1995, с. 83.

³³ Биографии на бележити търновци, последователи и ученици на Учителя Беинса Дуно – Петър Константинов Дънов, съст. Павлина Даскалова, неиздаден.

³⁴ Изгревът на Бялото Братство пее и свири учи и живее, т. 25, съст. В. Кръстев, София: Житен клас, 2011, с.432.

³⁵ Веригата на Божествената Любов 1903 –1915, Издателство: "Захарий Стоянов" и "Бяло Братство", София, 2007, с. 474.

³⁶ Николов, Борис. Изгревът на Бялото Братство пее и свири учи и живее, т. III, съст. В. Кръстев, София: Житен клас, 1995, с. 23.

5.АРБАНАСИ – НАЦИОНАЛЕН И МЕЖДУНАРОДЕН ЦЕНТЪР

5.1.Международна търговия.

През Османския период жителите на Арбанаси търгуват в границите на Османската империя и на запад с Италия, Унгария, Полша, Русия и далече на изток до Индия и Персия. При археологически разкопки на некрополите при арбанашките църкви са намерени монети от всички видове на пазара на Османската империя, и освен тях от Рагуза, Полша, Молдова, Кримското ханство, Германия, и жетони, сечени във Виена.³⁷

5.2.Смесено население.

В Османските регистрите за Арбанаси се намират български, гръцки, албански и влашки имена. Предполага се, че през 16 век в селото се заселват албанци или българи от албанските земи, поради което селото е наречено Арбанаси, Алвитохори или Арнауткьой в различни източници, а преди това е било Загорие. Има предание за заселване на гръцки фамилии. Има данни за владения на 17 влашки боляри през 18 век. Според едно описание от края на 18 век жителите на Арбанаси са от различни народности, благородни, любочестни, гостоприемни и всички учени.³⁸

5.3.Езици.

Каменните надписи на Коконската и Пазарска чешми са на официалния османски турски език с арабски букви. Но в Османския период в Арбанаси се издига гръцкият език. Освен за целите на международната търговия той се използва и в църковните служби след загубата на независимостта на българската църква през 1626 г. Много документи от личните архиви са на гръцки език, например това писмо на фамилията Русович: *„Арбанаси добре да го гледате. Три пъти на ден нежно да целувате изваяните му дувари и по един камък да вдигате и казвайте: „Бог да прости” този, който построи селото и да благодарите на Бога, че сте на това място.*”³⁹

5.4.Гръцко училище.

Икономическото развитие през 19 век изисква образование, което да подпомага увеличените външнотърговски контакти – с повече знания по география, история, чужди езици, наука. Килийните училища не отговорят на тези потребности.⁴⁰ Преди Освобождението в Арбанаси функционира модерно гръцко училище. Петко Р. Славейков се учи в него, като описва в автобиографията си: „Тука аз, при поп Марина от Арбанаси, започнах правилно да уча по гръцки: четене, писане, смятане, което в българските училища не виждах. В българските училища на четмо се учехме ние по книга и изуств до омръзване, писмо самоуко си пописвахме сегиз-тогиз, а пък аритметика, тая вяра, не виждах в училището и аз не знаех освен значението на църковните цифри.“

5.5.Международни посетители и гости от цяла България.

Туристическият поток в Арбанаси се движи между 50,000 и 170,000 годишно по

³⁷ Вачев, Х., Арбанаси. Некрополите при църквите „Рождество Христово“ и „Св. Архангели Михаил и Гавраил“, В.Търново: Абагар, 2008, стр.145.

³⁸ Горанчев, В., Арбанаси през Османската епоха (XV – XIX в.) (история, стопанско развитие, просветно дело) // Сп. Епохи. Издание на Историческия факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, т. XXV, кн.1, 2017 г., с. 17.

³⁹ Горанчев, В., Арбанаси през Османската епоха (XV – XIX в.) (история, стопанско развитие, просветно дело) // Сп. Епохи. Издание на Историческия факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, т. XXV, кн.1, 2017 г., с. 11-63.

⁴⁰ Златанов, И., П. Легурска. Външна история на българския език // Годишник На Софийския Университет „Св. Климент Охридски“. Факултет по Класически и Нови Филологии. Т. 112, Ред. К. Пеева, 2019, с. 261.

различни източници, сред които множество чуждестранни туристи. Развива се културно-историческия туризъм, но и конферентния и туризмът за лични поводи като сватби и кръщенета с посетители са от цялата страна.

Съборът на 15 август на Богородица събира поклонници от цялата страна.

Селото е ежегоден домакин на националния фолклорен фестивал "Насред мегдана в Арбанаси" и националния събор на овцевъдите в България.

Конната база в Арбанаси отглежда около 100 коня за спорт и е домакин на национални и международни турнири по конен спорт.

В Арбанаси се провежда ежегоден международен Фестивал за класическа камерна музика Arbanassi Summer Music.

5.6.Къщата на Завета – гости и посетители.

Къщата има чуждестранни посетители от най-различни държави. Освен единични гости, тя приема и посещения на големи групи, както през 2019 г. над 100 братя и сестри от международния хор „Виделина“ на Всемирно Бяло Братство.

Къщата е средище на национални срещи за обучение на преподаватели по Паневритмия и други мероприятия.

Къщата е център на ежегодния от 2013 г. национален братски събор, който се провежда в продължение на 2-3 дни около 22 септември – национален празник и празник на Търново. Там се изнасят лекции по време на съборите.

Провеждат се регионални срещи за Великден, когато се играе Паневритмия на Арбанашкото плато, и срещи по други поводи.

6.УЧИТЕЛЯ ПЕТЪР ДЪНОВ В АРБАНАСИ

6.1.Работа върху Завета на цветните лъчи на светлината.

С телеграма от 6 юни 1912 г. Учителя Петър Дънов уведомява семейство Иларионови за предстоящото си пристигане⁴¹: „Моят поздрав. Аз ще тръгна скоро от София.“ Елена Иларионова пише⁴²: „С пристигането си Учителя се настани в братската къща на с. Арбанаси, където започна да пише материала за книгата „Завета на светлите лъчи“. Боян Боев за същото⁴³: „През 1912 г. Учителя прекарва в Арбанаси два месеца, уединен в духовна работа, и изработва „Завета на цветните лъчи на светлината“. По мистичен път Той изважда стихове от Библията, чете ги през лятото на събора в Търново и после ги дава за отпечатване“.

За трудностите, с които се среща в Арбанаси, Учителя Петър Дънов споменава още в първия ден на събора, в Протоколи от 15 август 1912 г.: „Какви ли не мъчнотии ми се създаваха преди събора, особено когато се даваха стиховете от Господнята книга, които със своите вибрации образуват лъчите, потребни за всички. Духовете се опитаха да се докоснат дори до здравето ми - само една сестра, която е между нас сега, знае всички тия перипетии. Но Господ е, който всичко преодоля.“⁴⁴ В спомените си брат Борис Николов допълва: „През 1912 г. Учителят се бе оттеглил в Арбанаси в пост и молитва. Тогава Той е работил върху „Завета на Цветните лъчи на светлината“. Бил е много болен и много отслабнал според Елена Иларионова, защото тя го е наглеждала.“

⁴¹ Всемирният Учител Беинса Дуно и Велико Търново, т.1, В.Търново: „Алфиола“, 1995, с. 210.

⁴² Всемирният Учител Беинса Дуно и Велико Търново, т. 1, В.Търново: „Алфиола“, 1995, с. 210.

⁴³ Беинса Дуно, Акордиране на човешката душа, т. 3, архив на Боян Боев, София: Бяло Братство, 2001, с.13.

⁴⁴ Всемирният Учител Беинса Дуно и Велико Търново, т. 1, В.Търново: Алфиола, 1995, с. 216-218.

6.2. Среца с Христос.

В Протоколите от 15 август 1912 г. Учителя Петър Дънов казва: „Бъдете радостни и весели, защото Христос присъства.. Той никога не е присъствал така, както тази година присъства... Христос тази година е с нас... Христос ви дава много прост метод и вие непременно ще трябва да го приложите (бел. „*Завета на цветните лъчи*“).“ На 16 август 1912 г.: „Сега, ей сега на, Христос е между вас и за мен това е факт. По скоро бих се усъмнил в моето физическо съществуване, отколкото че Той ей сега присъства тук... Аз и Христос едно сме... Да, Христос ме срещна в Арбанаси и ми говори върху всички тия спънки. Христос е сега в България – присъства и в този час тук“.⁴⁶

За тази среща на Учителя Петър Дънов в Арбанаси Борис Николов, дългогодишен ръководител на Братството, разказва: „Една сутрин когато излиза на една височина и бил в молитвено състояние Му се явява Христос и Му казва: „Петре, предоставяш ли тялото си, умът си и сърцето си за Мое обиталище?“ Учителят отговаря: „Слушам Господи!“ И Христовият Дух се вселява в Него.“⁴⁷ Боян Боев също пази информация: „Учителя ми е разказвал, че когато бил в пост и молитва и се е изкачил на един връх край с. Арбанаси, Търновско, тогава Му се явил Христос и Му казал: "Предай Ми тялото си, ума си, сърцето си и работи за Мене.“ Учителя рекъл: „Господи да бъде Волята Твоя, готов съм!“⁴⁸

6.3. Братски посещения.

„По време на някои събори съборяните правеха обща разходка до село Арбанаси, за да посетят братските места. Там имаше няколко здания и земя, купени за Братството.“ пише Боян Боев в писмо от 1950 г.⁴⁹

На срещата на Веригата през 1912, в Протоколите⁵⁰ Учителя казва: „Днес мислим да направим една малка разходка...“, което предполага неговото участие. Последва обяснение от записващия протокола: „В единадесет и половина часа всички in сопроге, кой пеша, кои с фойтони, отидохме в Арбанаси, за да споходим и видим местността, гдето се тъкмят колониите и приютите за в бъдеще и гдето е вече купена за тая цел къща и дворно място. На това последното сложихме **обща трапеза от хляб, сирене, кашкавал, маслини и купено по пътя грозде**, но тъкмо започнахме да ядем за обед, заваля дъжд, от който се опазихме в купената обща къща. Върнахме се през града в Бостанджиевата колиба, гдето, след като вечеряхме в 7 часа вечерта, всички се разотидохме.“

На събора 1922 г. по спомени на Борис Николов група млади братя и сестри посещават Арбанаси⁵¹: „Някои братя взеха инициативата да се отиде до село Арбанаси да се разгледат старите постройки и старата обстановка на селото.. тръгнаха на няколко групи. Ние няколко човека понеже нямахме познати около тях, останахме накрая и решихме да се обадим на Учителя... Учителят прие и изслуша желанието на групата около 20 човека да посетят Арбанаси... Посетихме село Арбанаси, разгледахме старите къщи, уличките криви, калдъръмени. Тука преди стотици години е текъл живота. Широки дворове, градини, тесни криви улици, стари чешми пресъхнали вече. Някога са текли води, звънели са менци, чували са се смехове, разговори и песни. Весел народ е живял тук. Ние преживяхме това минало като свое.“

⁴⁵ Изгревът на Бялото Братство пее и свири учи и живее, т. 2, съставител В. Кръстев, София: Житен клас, 1995, с. 266

⁴⁶ Веригата на Божествената Любов 1903–1915, София: Захарий Стоянов, Бяло Братство, 2007, с. 282.

⁴⁷ Изгревът на Бялото Братство пее и свири учи и живее, т. 2, съст. В. Кръстев, С., 1995, с.266

⁴⁸ Беинса Дуно. Акордиране на човешката душа. Архив на Боян Боев, т. 1. София: Бяло Братство, 1999, стр. 339.

⁴⁹ Беинса Дуно. Свещеният огън, Книга първа, София: ИК Алфа Дар, 2000, стр. 20.

⁵⁰ Петър Дънов. Веригата на Божествената Любов (1903–1915), София: "Захарий Стоянов", "Бяло Братство", 2007, с. 322-323.

⁵¹ Изгревът на Бялото Братство пее и свири учи и живее, т. 2, съст. В. Кръстев, София: Житен клас, 1995, с. 236.

По спомени на брат Борис Николов група млади братя и сестри посещават братските къщи, където по това време живее брат Колю Каишев. Той ги гощава за обяд със **сърми с ориз**, увити в лозови листа, набрани от лози отглеждани в дворното място⁵².

6.4.Първоначален план за къщата на Завета.

Учителя Петър Дънов казва, че в Арбанаси ще се направят нещо като **колонии и приюти**. Идеята е изразена с две думи, и двете в множествено число. Посланието достига до нас в три записа в Протоколите, Изгрева и извънредни беседи: В Арбанаси ще направим нещо от рода на колонии и приюти.⁵³ /нещо в нов ред, колонии и приюти.⁵⁴/ нещо вроде колонии и приюти.⁵⁵ За тези цели трябва повече от една къща и такава се закупува през 1919 г. През 1920 г. Учителя казва, че **тези две къщи са достатъчни за опит за братска комуна**.⁵⁶

Колонии в онези години наричат летните ученически лагери на търновското дружество „Здравец“.⁵⁷ Колония е детската лагер-школа на Братството в Мъглиж през 1946 и 1947 г.⁵⁸ Пампоров в статия за посещение на 50 чужденци в София, нарича Изгрева „колонията на Всемирното Братство“.⁵⁹

6.5.Учителя и Арбанашката комуна.

През 1920 г. в София Учителя казва на Петър Камбуров⁶⁰: „Ще отидеш в Търново на братската колиба, дето стават съборите. Там ще пазиш, ще обработваш братските имоти, а след това с тебе ще направим един сериозен опит за осъществяване на братска комуна в Арбанаси. Там имаме две наши къщи, които на първо време са достатъчни“. Същевременно казва на майка му: „Имота в Стара Загора няма да продавате! В Арбанаси ще се направи само един опит и ако опитът излезе сполучлив, пари ще се намерят“. Въпреки всичко през 1922 г. Петър Камбуров пише на баща си да продадат имотите си в Стара Загора и с тях закупуват през пролетта на 1923 г. къща и ниви за комуната.

Комуната в Арбанаси започва през 1923 г. с единадесет членове⁶¹: „Пристигна от Варна брат Стамат Тодоров, на когото предадох ръководството на братските имоти и ключовете от колибата, и през месец септември 1923 г. се пренесохме с Марин в Арбанаси. Дойдоха и другите приятели. Бяха вече пристигнали и моите родители с брат ми Костадин и сестра ми Танка. Обявихме основаването на братската комуна при следния състав: Основно ядро: 1. Никола Гръблев от Габрово – военен капитан. 2. Христо Христов от Търново – подпоручик, който си подаде оставката и като граждански пристигна в Арбанаси. 3. Марин Камбуров. 4. Аз, Петър Камбуров. Спомагателни (допълнителни) членове: Руси Събев от София, Димитър Александров от Търново, Мария Каишева от Арбанаси (Кольо и Мика Каишеви бяха временно в комуната; по-късно заминаха за София) и моите родители с двете деца, които не се считаха за членове като малолетни. Бяхме всичко 11 души.“

След установяването на комуната Учителя Петър Дънов я посещава, откъдето е следният разказ⁶². Група анархисти пристигнали, за да спорят с него. Ораторът говорил дълго за правотата на анархистическите идеи и цитирал разни автори, с които искал да подсили

⁵² Изгревът на Бялото Братство пее и свири учи и живее, т. 3, съст. В. Кръстев, София: Житен клас, 1995, с. 66.

⁵³ Веригата на Божествената Любов 1903–1915, София: Захарий Стоянов, Бяло Братство, 2007, с. 283.

⁵⁴ Ходете във виделината. Извънредни беседи (1898-1913), София: ИК "Всемир", 1994, с. 59.

⁵⁵ Изгревът на Бялото Братство пее и свири учи и живее, съст. В. Кръстев, т. 11, София: Житен клас, 1999, с. 751.

⁵⁶ Изгревът на Бялото Братство пее и свири учи и живее, т. 6, съст. В. Кръстев, София: Житен клас, 1996, с. 194.

⁵⁷ Григорова, Лора. Щрихи към живота и дейността на д-р Невена Събева Попова. – Годишник на Историческия факултет на ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“. Година II (XXXIV), 2018. В.Търново: УИ „Св. Св. Кирил и Методий“, 2018, с. 729–746.

⁵⁸ Всемирният Учител Беинса Дуно и Велико Търново, т. 2, с. 337.

⁵⁹ Пампоров, П., Пътят на Светлината. Документален Очерк за Петър Георгиев Пампоров. Смолян: Принта-Ком ООД, 2004, с.163

⁶⁰ Изгревът на Бялото Братство пее и свири учи и живее, т. 6, съст. В. Кръстев, София: Житен клас, 1996, с. 194.

⁶¹ Всемирният Учител Беинса Дуно и Велико Търново, т. 2, В. Търново: Алфиола, 1996, с. 298-299.

⁶² Изгревът на Бялото Братство пее и свири учи и живее, т. 10, съст. В. Кръстев, С., София: Житен клас, 1999, с. 136.

речта си. Искал да чуе и думата на Учителя. Тогава последният погледнал към масата, на която имало панерче с дюли. Посочил една едра дюля и попитал оратора: „Тази дюля колко тежи?“ - „Около 500 грама.“ - „650 грама“, казал Учителят. Претеглили я и излязла точно 650 грама. „Тази, втората, колко тежи?“ - попитал Учителят. - „Около 400 грама.“ - „520 грама“, казал Учителят. Претеглили я. Излязла 520 грама. После и трета дюля и тя излязла точно колкото казал. След този опит ораторът загубил всяка охота да спори с Учителя и си отишъл. Тази случка е разказана на братската градина - Айтос, по Петровден, 1962 година от Петър Камбуров.

През 1926 г. Учителя Петър Дънов за последно посещава Търново и Арбанаси. Поводът е прехвърлянето на инвентара от Търновските събори за предстоящия събор в София⁶³: „Един преди обед двамата с Марин бяхме с Учителя в беседката пред Колибата на разговор. Учителят се интересуваше от живота в комуната и с голямо внимание и интерес питаше за всичко. След като му разказахме всички по-интересни събития из живота ни, Учителят каза: Идеята за комуналния живот е излязла от Божествения свят. Хората са я доловили с ума си, но не са в състояние да я приложат. Да си представим, че на един от вас е счупена ръката, а на другия е счупен крака. В това положение ви сложат да спите на едно тясно легло. Е, как ви се струва, ще можете ли да спите спокойно? Всяко помръдване на единия, ще причини болка на другия. Това са хората днес. Счупените ръка и крак са слабостите на хората, които не им позволяват да се доближат по-близо и да работят задружно. Истинската комуна ще се осъществи на Земята след 300 години, когато първата група от шестата раса слезе на земята“. Запитахме го: „Ами дотогава как ще живеем?“ Учителят каза: „Не след дълго време хората ще напуснат градовете и ще живеят сред природата на групи по няколко семейства - на по-големи или по-малки групи. Ще зависи от хармонията, която имат помежду си“. Върнахме се в Арбанаси... В това време дойде Учителят. Сложихме голяма трапеза. Имаше и други гости. Тогава сестра Мария Каишева каза: „Учителю, на Катеринка ѝ е много мъчно, че напуска комуната“. „Нищо, каза Учителят - те ще постоят малко в Казанлък и пак ще се върнат. Така ще бъде по-добре за тях. А Петър и Марин аз ги изпращам да отидат и поработят с конете и каруцата в София.“... Приятелите се прибрали вечерта, но не намерили ни запален огън, ни ядене и след два дни всички се разотишли по домовете. Комуната се развали. Учителят сам я развали.“ Комуната се разтурва през 1926, въпреки че Камбурови и други приятели продължават да живеят там до 1935 г.

6.6. Братски имоти на Арбанаси

През 1911 г. Братството закупува къщата на Завета, през 1919 г. – втора къща и нива, през 1922 г. – нива, а през 1923 г. сем. Камбурови с лични средства, но за общо ползване купуват къща, ниви и лозе. Така в Арбанаси за известен период се стопанисват 3 къщи, 38 декара ниви и 3 декара лозе.

Къщата на Завета е закупена в присъствието на Учителя Петър Дънов след пристигането му на 27 октомври 1911 г. в Търново. Историческите сведения черпим от негово писмо от 24.10.1911⁶⁴ до Константин Иларионов: „Получих Вашето писмо. В четвъртък на 27-то аз ще тръгна оттук за Търново. Мястото ще се вземе върху името на Г-н Попов и твоето. Двама ще фигурират в актовете. За сега така се решава отгоре. Аз като дойда, ще ви улесня в работата. Моят поздрав на теб и Драгана, на Елена и Здравка.“ Дворното място е на името на Драган Попов, което се вижда от нотариалния акт за съседната братска къща от юг, а къщата е на името на Иларионов.

Къща и нива 2 дек. Къщата е на ул. „Софроний Врачански“ № 27 и граничи от юг с Къщата на Завета. Нивата е в местността Шамака – след излизане от селото, вляво по

⁶³ Изгревът на Бялото Братство пее и свири учи и живее, т. 6, съст. В. Кръстев, София: Житен клас, 1996, с. 208.

⁶⁴ Всемирният Учител Беинса Дуно и Велико Търново, т. 1, В.Търново: Алфиола, 1995, с. 164.

пътя от Велико Търново към Горна Оряховица. И двата имота са закупени на 1 ноември 1919 г. на името на Константин Иларионов, запасен майор, който тогава е касиер на Братството. Към всеки нотариален акт има Декларация: „*Имота, означен в настоящия нотариален акт, е купен за сметка на мен, Драган Попов, Анастас Бойнов, Иван М. Дивитаков и Петър Чорбаджиев, без да има някой от нас право да го владее за своя лична сметка, а остава за сметка на Бялото Братство. 1 ноември 1919 г., гр. В. Търново*“. Учителя Петър Дънов в беседа на събора от 22.08.1922 г. дава подобен пример за изпит на ученика: „Първо ще видя дали сте честни. Ще дам на някой ученик една вечер една голяма торба със злато... Другиму ще дадем някоя къща, ще я припишем на негово име, и ако след 5 години той я направи свое имущество и я остави на децата си да преживяват, ние ще знаем какъв е този ученик.“ Имаме копия на двата нотариални акта за продажба на недвижимите имоти: №357, дело №338, регистър №440 за къща в Арбанаси, махала „Св. Архангел“, с дворно място ок. 600 кв. м., при съседи Драган Попов, Добри Стоянов, баба Маруца и улица; и №358, дело №336, регистър №441 за нива, състояща се от 2 декара, находяща се в Арбанашкото землище, местността „Шамака“, при съседи Таско Вълчев, Иван Рибулов, Марина Футкова и Димитър Василев. Къщата е закупена за 3000, а нивата – за 100 лева. Сделката е извършена от Иван Н. Марков, Лясковски мирови съдия, а продавач и на двата имота е Елена Лазарова. На 08.11.1931 г. те са продадени⁶⁵ от пряката наследница на Константин Иларионов – Елена Иларионова и сумата от 101 000 лева е предадена в касата на Бялото Братство.

Нива 12 декара. За закупуването ѝ Учителя Петър Дънов пише на 20.12.1921 г. до Константин Иларионов:⁶⁶ „*Колю съобщава, че в Арбанаси се продавала една нива 12 декара за 4000 лв. Може да влезете в споразумение и да я купите.*“ Два месеца по-късно пише пак в писмо⁶⁷ от 10.02.1922 г.: „*Нивата в Арбанаси нека я засее Марин Камбуров с картофи, царевица и др.*“ Няма запазен нотариален акт или информация кога е купена и продадена.

Къща и ниви за общо ползване за Арбанашката комуна, закупени с лични средства на семейство Камбурови през 1923 г., които за целта продават имотите си в Стара Загора. Къщата е в близост до къщата на Завета, на ул. Софроний Врачански №13. Закупуват още⁶⁸ 12 декара ниви и 3 декара лозе от Мола хаджи Димитрова, която се изселва от Арбанаси, и нива 12 декара от Пейо от Горна Оряховица. Освен тях наемат 15 декара нива от Ламбрин Данов.

Даниела Пандулчева, д-р
Данчо Пандулчев, д-р

11 март 2021 г.
Велико Търново

⁶⁵ Всемировият Учител Беинса Дуно и Велико Търново, т. 2, В.Търново: Алфиола, 1996, с. 123.

⁶⁶ Всемировият Учител Беинса Дуно и Велико Търново, т. 2, В.Търново: Алфиола, 1996, с. 180-181.

⁶⁷ Всемировият Учител Беинса Дуно и Велико Търново, т. 2, В.Търново: Алфиола, 1996, с. 209.

⁶⁸ Спомени на брат Петър Камбуров// В: Изгревът на Бялото Братство пее и свири учи и живее, т. 6, съст. В. Кръстев, София: Житен клас, 1996, с. 201.